

Nr 8

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor berörande domänverket jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 januari 1962 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 39, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida i propositionen berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, 2) godkänna vad i propositionen föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna, 3) medgiva i propositionen angiven nedskrivning av domänfonden, 4) godkänna i propositionen föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomma av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplåtas, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda, 6) medgiva att domänstyrelsen må bemyndigas att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark, 7) medgiva att högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster må jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i propositionen samt 8) medgiva att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket må på i propositionen angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 36 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, likalydande med II: 34 av herr *Mattsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om dispositionen av medel ur markfonden för förvärv av härför lämpliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) I: 239 av herr *Svanström m. fl.*, likalydande med II: 287 av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning i syfte att intensifiera

domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) I: 314 av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, likalydande med II: 288 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala att betydligt större be-
lopp än vad som nu anslås i fortsättningen bör överföras från domänverkets
markfond till anläggningar för fritidsändamål på domänverkets mark;

4) I: 547 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 660 av herr *Hed-
lund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte I. medgiva i propositionen
förordade bemyndigande för domänstyrelsen att besluta även om inköp av
skogsmark från enskilda fastigheter, där köpeskillingen för det aktuella
objektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr., under förutsättning av att
samtidigt föreskrives *dels* att domänstyrelsen vid utnyttjande av bemyn-
digandet skall ställa motsvarande areal skogsmark till förfogande för struk-
turrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket, *dels* att för
giltighet av lantbruksnämnds beslut om medgivande av sådant förvärv för
domänstyrelsen jämväl skall gälla, att beslutet faställts av lantbruksstyrelsen;
II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana riktlinjer för domän-
verkets inköpspolitik, att densamma i huvudsak inriktas på förvärv av
skogsmark från lantbruksnämnderna; III. i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla om skyndsam utredning angående vidgat användningsområde för
medlen i domänverkets markfond, i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) I: 548 av herr *Persson, Helmer*, i vilken motion hemställts, att riksdagen, med bifall till vad som föreslås i punkt 1) i propositionen, samtidigt uttalar, att domänverkets styrelse i riktlinjerna för den nyinrättade natur- och fritidsavdelningen måtte beakta de önskemål som anförts i denna motion;

6) I: 552 av herr *Eskilsson m. fl.*, likalydande med II: 664 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen beslutar att 2 000 000 kr. anvisas ur domänverkets markfond för bestridande av utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet;

7) I: 553 av herr *Olsson, Ernst*, och *Gustafsson, Nils-Eric*, likalydande med II: 663 av herr *Dahlgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte a) avslå propositionen såvitt avser föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, samt b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om prissättning och värdering vid försäljning av kronoegendomar till arrendatorer i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) I: 554 av herr *Åkesson m. fl.*, likalydande med II: 665 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte 1) uttala att avkastningen från renbetesfjällens skogar, vilka enligt propositionen skall inordnas i domänverkets förvaltning, i första hand skall användas till för-
mån för samebefolkningen i Jämtlands län, 2) besluta att nuvarande praxis

i fråga om kronoarrendatorernas rätt till hembud vid försäljning av arrendeegendom skall tills vidare behållas, 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående gynnsammare avbetalningsvillkor vid försäljning av kronoegendom till arrendeinnehavare, samt 4) avslå den föreslagna utvidgningen av domänstyrelsens egen beslutanderätt i fråga om markinköp.

Beträffande det närmare innehållet i förenämnda motioner får utskottet hänvisa till motionerna II: 34, II: 287, II: 288, II: 660, I: 548, II: 664, II: 663 och II: 665.

Yttranden över motionerna I: 239 och II: 287 har avgivits av domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

I sitt den 13 februari 1962 dagtecknade utlåtande över motionerna har *domänstyrelsen* avstyrkt motionerna samt därvid anfört i huvudsak följande.

Styrelsen har beträffande den i motionerna berörda frågan om markbyten, liksom i fråga om flertalet andra i motionerna upptagna frågor, i remissyttrande till jordbruksutskottet den 28 mars 1961 utförligt redovisat sin åsikt och tillåter sig styrelsen hänvisa till vad härom står att läsa i jordbruksutskottets utlåtande nr 18 år 1961.

Därav framgår bl. a. (sid. 8) att i fråga om bytena överenskommelse träffats mellan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen rörande det praktiska förfaringssättet vid dessa byten och att därvid, i de fall likartade bytesobjekt icke står att erhålla, domänstyrelsen sträckt sig mycket långt i fråga om tolerans i värdeskillnad.

Den av lantbruksstyrelsen våren 1960 föranstaltade inventeringen av i lantbruksnämndernas ägo befintliga fastigheter som enligt deras åsikt voro disponibla för byten med domänverket — omnämnd i styrelsens förutnämnda remissyttrande 1961 — utvisade att detta ägoinnehav var ganska begränsat. Huvudparten av dessa bytesfastigheter har redan föregående år tagits i anspråk i denna bytesverksamhet. Byten har därvid skett över lantbruksnämndsområdenas gränser och är alltså motionärernas önskemål beträffande denna princip i praktiken redan uppfyllt.

Lantbruksstyrelsen har under senhösten 1961 redovisat en ny inventering av fastigheter i nämndernas ägo som lämpar sig för byte dels enbart med domänverket, dels med jordbrukare eller domänverket. Inte heller denna inventering upptar dock några större arealer som framgår av nedanstående tabell.

Av lantbruksnämnderna föreslagna bytesobjekt för byte med

1. Domänverket   2. Jordbrukare eller domänverket

Län	ha		ha	
	åker	skogsmark	åker	skogsmark
Norrbottens, Västerbottens, Väster- norrlands och Jämtlands län	34	840	—	3 627
Övriga län	15	594	78	2 038
Summa	49	1 434	78	5 665

Av ovan föreslagna bytesarealer har per den 1 februari 1962 tagits i anspråk för genomförda eller pågående byten .....

De 4 norra länen	34	220	—	1 054
Övriga län	7	436	—	—

Således återstår:

De 4 norra länen	—	620	—	2 573*
Övriga län	8	158	78	2 038

Bytesverksamheten mellan domänverket och lantbruksnämnderna i fråga om nu aktualiserade fastigheter pågår sålunda i full utsträckning. Den av styrelsen i tidigare sammanhang deklarerade positiva inställningen till dessa markbyten gäller därför alltjämt. Dock nödgas styrelsen samtidigt som sin mening uttala att den möjliga omfattningen och därmed betydelsen av dessa byten i den allmänna uppfattningen kan ha överskattats då det av sagda inventeringar att döma synes vara relativt begränsade arealer i nämndernas ägo som lämpa sig för byten med domänverket.

Med anledning av motionärernas uttalande om prisnivån vid domänverkets markförsäljningar får styrelsen hänvisa till sitt förutnämnda remissyttrande föregående år och utskottets vid riksdagsbehandlingen då gjorda uttalande (utlåtande nr 18 sid. 17).

Frågan om domänverkets markfond samt med anlitande därav gjorda markinköp och deras påverkan på äganderättsfördelningen har de senaste åren vid flerfaldiga tillfällen varit föremål för interpellationer och motioner. Styrelsens åsikt har framförts i bl. a. utskottets utlåtande nr 18 år 1961 (sid. 8—10). Styrelsen tillåter sig därutöver att hänvisa till utskottets eget uttalande å sid. 16—17 i sagda utlåtande samt jordbruksministerns svar dels den 29 november 1960 på en fråga från herr Svensson i Krokstorp och dels den 31 januari 1962 på interpellation av herr Svanström.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 21 februari 1962 dagtecknade yttrande över motionerna anfört huvudsakligen följande.

Såsom känt är har domänverket på senare tid haft omfattande markbyten med bolagen. Därvid har åstadkommits avsevärda resultat i fråga om arronderingsförbättring. Styrelsen vill för sin del vitsorda värdet ur skogsbrukssynpunkt av de stora markbytena inom storskogsbruket och ställer sig positiv till att domänverket söker främja en dylik verksamhet. I lika mån bör det emellertid även ur domänverkets synpunkt rimligen vara ett intresse att rationalisera de domäninnehav, som ligger spridda i jordbruksbygderna. En sådan rationaliseringsverksamhet torde i väsentlig mån föra in på byten med bondeskog eller av lantbruksnämnderna innehavd mark. Det kan här nämnas att, sedan statsmakterna år 1959 gjort prin-

*) Därav 2308 ha, utgörande del av år 1945 från domänfonden (av kronoparken Vargålandet) till jordfonden överflyttad areal för att ingå i jordanskaffningsföretag. Denna areal har lantbruksstyrelsen i underdånig skrivelse den 17 oktober 1961 anhållit att få använda för byte mellan vederbörande lantbruksnämnd och Mo och Domsjö AB, i vilket ärende styrelsen avgivit särskilt remissyttrande till Kungl. Maj:t.

cipiella uttalanden rörande dylik bytesverksamhet och hur prissättningen i sådant sammanhang bör ske, har även en dylik bytestransaktion mellan lantbruksorganisation och domänverket nyligen kunnat genomföras i och för förstärkning av ett antal jordbruk i Kronobergs och Jönköpings län. Förberedelse pågår nu för byten även på andra orter.

Det är enligt styrelsens mening önskvärt att denna metod för yttre rationalisering i skogsmarken utnyttjas i all den utsträckning som är möjlig.

Som motionärerna påpekat bör denna bytesverksamhet ej vara bunden till lantbruksnämndsområdenas gränser. Lantbruksstyrelsen har även genom vissa uttalanden av statsmakterna vid 1961 år riksdag fått möjlighet att ingå som bytespartner till domänstyrelsen vid byten i större sammanhang. Detta kommer att underlätta administrationen av denna bytesverksamhet.

I fråga om prissättningen vid domänverkets försäljningar för skogskomplettering påtalar motionärerna skillnaden mellan denna högre prisnivå och den som tillämpas vid lantbruksnämndernas köp och försäljningar. Den av motionärerna här berörda frågan om kapitaliseringsfaktorn vid dylika försäljningar var föremål för en ingående behandling vid diskussioner mellan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen m. fl. och sedermera beredning inom jordbruksdepartementet innan statsmakterna tog ställning i frågan. De av statsmakterna angivna principerna för prissättningen innebär i huvudsak att priset vid försäljning från domänverket mot vederlag i penningar framräknas med användande av en kapitaliseringsfaktor som motsvarar den s. k. normalräntan (som hänför sig till genomsnittliga räntekostnaderna för statens upplåning under viss period och för närvarande är 4,75 %) medan priset vid markbyten med lantbruksnämnd må ansluta sig till prisnivån vid lantbruksnämndernas köp och försäljningar. Sistnämnda pris motsvarar en kapitaliseringsfaktor som för närvarande och sannolikt för överskådlig tid ligger högre än normalräntan.

Här kan även böra påpekas att domänverkets värderingsprinciper ofta tillämpas även vid värdering för försäljning av arvsfondsfastigheter.

På grund av nu berörda förhållanden torde man i praktiken få räkna med att kronomark, som erfordras för komplettering av jordbruk, icke kommer att kunna lösgöras på annat sätt än genom byten. Emellertid har statsmakterna år 1959 även uttalat att den i vissa områden önskvärda kompletteringen av brukningsenheter med skog synes praktiskt taget kunna ske inom bondeskogsbrukets ram och med utnyttjande av de marktillgångar, som för närvarande finns hos eller kommer att förvärfvas av lantbruksnämnderna.

Om sålunda den ifrågavarande skillnaden i prisnivåer icke torde bli av så stor praktisk betydelse för frågorna om domänverkets avstående av mark, så har erfarenheten såsom motionärerna även berört visat att den medför icke så ringa olägenheter för verksamheten med skogskomplettering därigenom att den högre prisnivån tillämpas av domänverket även vid dess markinköp. Detta har på många håll medfört att skogsägare spekulerat i försäljning till domänverket i avsikt att kunna utfä ett högre pris än det gängse marknadspriset i orten. Detta förhållande är självfallet ägnat att försvåra dispositionen av det enskilda skogsbrukets tillgångar för lämplig skogskomplettering inom bondeskogsbrukets ram. Lantbruksstyrelsen har tidigare i visst ärende uttalat sig för att lantbruksnämnderna och domänmyndigheterna borde för undvikande av dylika företeelser handlägga frågor om inköp i dylika bygder i samråd och tillämpa ett enhetligt uppträdande i pris-

frågan. Lantbruksstyrelsen vill, under anslutning till motionärernas uppfattning i denna fråga, i detta sammanhang återigen uttala önskvärdheten av en dylik handläggning av berörda inköpsfrågor. Då det gäller sagda inköpsprisnivå vill styrelsen nämligen ifrågasätta om ur statsverkets synpunkt anledning finnes att vid domänverkets inköp normalt tillämpa högre pris än den i orten gängse marknadsprisnivån.

I anslutning till vad motionärerna anfört om domänverkets inköpsverksamhet vill styrelsen i korthet framhålla att det på senare tid visat sig en tendens till att domänverket, förutom att göra inköp av arronderingsmässigt lämpliga tillskott till kronoparkerna, även utökar sitt innehav genom inköp av välbelägna och värdefulla medelstora och större jordbruks- och skogsbruksegendomar i mellersta och södra delarna av landet. Då det härvidlag rör sig om kapitalkrävande objekt som i några fall närmat sig storjordbruks-skogsbruksklassen berör väl dessa inköp icke i så hög grad de allmänna jordpolitiska intressen som föreligger med avseende å bondejordbruket. Rent allmänt vill emellertid styrelsen i detta sammanhang ifrågasätta om det icke vid investering av statsmedel för domänverkets markinköp bör vara en förstahandsuppgift att inrikta sig på sådana bygder och skogsområden där en statlig insats utöver vad det enskilda näringslivet förmått må anses behövlig för att få till stånd god skogsproduktion och skogsvård och därmed sammanhängande positiva verkningar för näringslivet i bygden.

Motionärerna har vidare föreslagit att en sådan bytesprincip som nu gäller för bolagen enligt 1925 års bolagsförbudslag borde införas även i fråga om domänverkets förvärv. Lantbruksstyrelsen anser att man på andra vägar bör söka åstadkomma en önskvärd ökad medverkan av domänverket i den verksamhet för yttre rationalisering som berör jämväl jordbruksbygdernas skogsmarker och en skälig avvägning mellan det enskilda skogsbrukets och statsskogsbbrukets intressen med avseende å marktillgångarna i sådana bygder.

Statsmakterna har även gjort ställningstagande (se statsutskottets utlåtande nr B 34 år 1958 och även uttalanden vid efterföljande riksdagar) att markfonden skall användas för inköp av skogsmark. Krav på att domänverket skulle göra kompensationsförsäljning, när verket förvärvar skogsmark, låter sig icke förena med sagda ställningstagande.

Lantbruksstyrelsen ansluter sig till motionens syfte att man på allt sätt bör söka underlätta en önskvärd medverkan av domänverket i den yttre rationaliseringen och avhjälpa bristerna härvidlag. I fråga om de ifrågasatta befogenheterna för domänstyrelsen att själv besluta angående markförvärv vill lantbruksstyrelsen emellertid påpeka att en förutsättning för denna befogenhet avsetts vara att lantbruksnämnden eller lantbruksstyrelsen ej har erinran mot inköpet. Ur jordbrukspolitisk synpunkt torde sålunda anledning ej finnas att hysa betänkligheter mot den ifrågasatta anordningen.

Emellertid synes domänverkets medverkan i den yttre rationaliseringen kunna förenklas och underlättas avsevärt och därmed också ökas genom att krav icke ställs att varje byte mellan domänverket och lantbruksorganisationen skall gå jämt upp. Utan att avvika från de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna kan den ordningen tillämpas att domänverket överläter mark till lantbruksorganisationen på »bytesnivån» och delvis får annan mark tillbaka något senare och på samma villkor. Ett samarbete med denna utgångspunkt har nyligen inletts, och erfarenheten därav torde böra avvaktas.

Lantbruksstyrelsen anser emellertid att en viss översyn med avseende å berörda prisfrågor vid domänverkets köp och försäljningar bör komma till stånd.

I propositionen har under rubriken *Domänverkets natur- och fritidsverksamhet* (s. 3—5) lämnats redogörelse för dels förslag av domänstyrelsen, avseende befogenhet att vidtaga åtgärder som ökar kronoskogarnas värde såsom fritidsområden för allmänheten, med däröver avgivna remissyttranden, dels ock framställning av styrelsen om inrättande av en befattning hos styrelsen som chef för en ny natur- och fritidsavdelning. Under rubriken *Renbetesfjällen* (s. 5—10) har redovisats bl. a. av domänstyrelsen avgivet förslag rörande förvaltningen av de jämtländska renbetesfjällen ävensom en utav 1960 års lappfundsutredning avgiven promemoria över domänstyrelsens förslag jämte däröver avlämnade yttranden. En framställning av domänstyrelsen om vidgad rätt att utbjuda kronoegendomar till försäljning i allmänna marknaden jämte däröver avgivna utlåtanden har i propositionen redovisats å s. 10—13 under rubriken *Kronoarrendators optionsrätt*. Av kammarkollegiet framlagt förslag om att upphäva förordningen den 29 juni 1866 angående dispositionsrätten över skogen å vissa skattehemman jämte yttranden däröver redovisas å s. 13—14 under rubriken *Förslag om upphävande av förordning om dispositionsrätten över viss skog*. Å s. 14—20 behandlas förslag till *vissa jämkningar beträffande beslutanderätten i fråga om domänverkets markinköp*. Förslaget har framkommit i anledning av yttrande av domänstyrelsen över betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. samt en i ämnet upprättad departementspromemoria, varöver utlåtanden avgivits. Under rubriken *Bostadslån till skogsarbetare vid domänverket* har å s. 20—22 redovisats förslag av domänstyrelsen om vissa ändringar i grunderna för utlämnande av bostadslån till vid domänverket fast anställda skogsarbetare m. m. jämte däröver avgivna yttranden. Slutligen behandlas å s. 22—23 ett av domänstyrelsen framlagt förslag rörande *dispositionen av medel som anvisats för uppförande av tjänstebostäder vid domänverket*.

Utskottet tillåter sig hänvisa till de i propositionen lämnade redogörelserna beträffande förenämnda ämnen.

Departementschefen har anfört.

»I det föregående har närmare redovisats ett flertal förslag som syftar till att anpassa domänverkets uppgifter efter utvecklingen och att underlätta dess verksamhet. Vad först angår *natur- och fritidsverksamheten å kronans skogar* förtjänar det enligt min mening prövas, att, såsom domänstyrelsen förordat, vidtaga särskilda åtgärder för fritidsbesök på kronoskogar. Att så sker torde nämligen ofta vara erforderligt för att skydda skogarna mot skadegörelse eller besvärande intrång av besökarna. Genom att i viss utsträckning koncentrera åtgärderna till områden utanför tätorternas närmare

grannskap vinnes också en större spridning av fritidsbesökarna, varigenom bör kunna undvikas att dessa verkar hindrande eller störande på skogsbrukets rationella bedrivande. I sammanhanget vill jag erinra om att större enskilda markägare, såsom skogsbolag, redan anordnar särskilda fritidsområden på sina marker.

Kostnaderna för verksamheten bör, såsom domänstyrelsen föreslagit, bestridas av driftmedel. Styrelsen har beräknat medelsbehovet till 500 000 kr. under de tre första åren och därefter till omkring 200 000 kr. för år. För egen del anser jag, att den årliga medelsdispositionen för ändamålet bör vara av något mindre omfattning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma beloppet i fråga i samband med ställningstagande till generalförslaget angående domänverkets driftkostnader.

Någon ändring i förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar synes ej vara erforderlig för ändamålet. Kungl. Maj:t torde dock böra inhämta riksdagen bemyndigande att årligen avdela medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida utgifter för verksamheten.

Domänstyrelsen har vidare föreslagit att frågor rörande jakt och fiske samt naturskydd jämte de uppgifter som föränledes av nyssnämnda anordnande av fritidsområden skall sammanföras till en särskild avdelning under andra skogsbyrån. Jag finner detta förslag ändamålsenligt, men anser att avdelningen bör vara fristående från byråindelningen. Därest riksdagen ej har något att invända mot organisationsändringen, torde Kungl. Maj:t senare böra besluta att för chefen för denna avdelning från och med den 1 juli 1962 inrätta en avdelningsdirektörstjänst i Be 1. Samtidigt bör den i domänstyrelsens framställning nämnda, vakanta jägmästartjänsten i Ae 24 indragas.

Frågan om *förvaltningen av renbetesfjällen* har, såsom framgår av den tidigare redogörelsen, utförligt behandlats i utredningar och remissyttranden. Domänstyrelsen har föreslagit, att renbetesfjällen helt skall inordnas under domänverkets förvaltning och att avkastningen skall tillföras domänverket. Därigenom kan enligt styrelsens mening en tyngande särredovisning till statens lappfond undvikas och bättre förutsättningar för erforderliga skogliga förnyelseåtgärder åstadkommas. Å andra sidan har 1960 års lappfundsutredning och de flesta remissinstanserna ansett, att nettoavkastningen av såväl renbetesfjällens skogar som andra lappfondsskogar även i fortsättningen bör komma samerna till godo. Under utredningsarbetet har därjämte ifrågasatts, om ej samerna själva skulle kunna övertaga förvaltningen av skogarna.

Den sist antydda lösningen anser jag vara förenad med uppenbara nackdelar. Kostnaderna för en sådan förvaltning kan nämligen väntas bli väsentligt större än om domänverkets resurser utnyttjas. Även möjligheterna att finansiera erforderliga investeringar för skogsvårds- och vägbyggnadsåtgärder torde vara mera begränsade. Dessutom skulle svårigheter uppkomma på

grund av variationerna i avkastningen. Starka motiv föreligger därför enligt min mening för att förvaltningen av lappfondsskogarna alltjämt sker genom domänverkets försorg.

Det synes mig vidare angeläget, att domänverkets förvaltning av skogarna kan inriktas på ett rationellt och långsiktigt skogsbruk. Detta bör dock ske utan att avkastningen undrandras statsens lappfond och därigenom samerna. Överläggningar har ägt rum med domänstyrelsen och Svenska samernas riksförbund rörande en sådan form för domänverkets förvaltning av lappfondsskogarna att utan för domänverket betungande särredovisning lappfonden skall kunna tillföras en jämn avkastning därifrån.

Mot bakgrunden härav vill jag förorda, att förvaltningen av lappfondsskogarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, innefattande jämväl de s. k. lapprutorna men ej de s. k. lappscolborden, under 50 år, räknat från och med den 1 juli 1962, uppdrages åt domänstyrelsen att genomföra på de grunder som allmänt gäller för kronoparker. För investeringsåtgärder å dessa skogar bör domänverkets förnyelsefond tagas i anspråk. Samerna bör beredas viss möjlighet att följa skogarnas förvaltning genom den särskilda rennäringsnämnd, som föreslagits i årets statsverksproposition (IX ht, p.7).

Såsom förut antytts är det ofrånkomligt att nettoavkastningen från lappfondsskogarna växlar från år till år. Med hänsyn till behovet av att en så långt möjligt jämn avkastning tillföres lappfonden, vill jag förorda att till fonden årligen skall inlevereras genomsnittsvärdet av den nettoavkastning som kan beräknas uppkomma under upplåtelseperioden. Självfallet är det ej möjligt att annat än ungefärligen uppskatta denna avkastning. Viss ledning erhålles dock av att skoglig expertis uppgivit, att nettoavkastningen av skogsbruk på marker med motsvarande läge i genomsnitt kan beräknas till cirka två procent av taxeringsvärdet, vilket i detta fall skulle innebära en avkastning på omkring 200 000 kr. för år. Under budgetåren 1943/44—1954/55 lämnade renbetesfjällen en nettoavkastning av i medeltal drygt 220 000 kr. för år. Under åren därefter har, av skäl som beröres i det följande, underskott uppkommit. Med hänsyn till att avkastningen under budgetåren 1943/44—1954/55 ej torde vara helt representativ för avkastningen på lång sikt ävensom till att i taxeringsvärdet för renbetesfjällen i viss omfattning torde ingå andra värden än de som avser skogsbruket, har jag stannat för att föreslå att det belopp, som årligen skall tillföras lappfonden, nu bör fastställas till 150 000 kr. Vid de förut nämnda överläggningarna har domänstyrelsen förklarat detta belopp vara alltför högt räknat. Samerna har däremot framfört alternativa förslag med något högre belopp. Det belopp jag förordat bör inlevereras till lappfonden den 1 juli varje år samt anknytas till lämplig index så att realvärdet därav bibehålles under förvaltningsperioden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att årligen i samband med prövningen av domänstyrelsens generalförslag fastställa det

belopp som sålunda skall tillföras lappfonden. Skulle oaktat indexregleringen uppenbart orimliga disproportioner senare uppstå mellan det enligt förut angivna normer beräknade beloppet och skogarnas långsiktiga värde eller under perioden inträffade organisatoriska förändringar så motiverar, bör Kungl. Maj:t äga efter framställning av rennäringsnämnden eller domänstyrelsen även av sådant skäl jämka beloppet. Nämnda ordning medför att någon särskild, specificerad bokföring vid domänverket beträffande lappfondsskogarna ej skall behöva ske i försättningen.

Skogsbruket å renbetesfjällen har under senare år medfört underskott, som nu totalt uppgår till cirka 1 700 000 kr. Detta beror till stor del på att domänverket för sin ändamålsenliga skötsel av skogarna funnit erforderligt att vidtaga vägbyggnads- och skogsvårdsinvesteringar som ej kunnat täckas av inflytande inkomster. Under beaktande av att möjligheter ej funnits att för dessa investeringskostnader anlita domänverkets förnyelsefond eller att erhålla stöd från vederbörliga bidragsanslag anser jag att någon återbetalning ej bör ske från lappfonden. Det bör i sammanhanget framhållas, att de gjorda investeringarna är av långsiktig karaktär och att de följaktligen till väsentlig del blir till nytta för domänverket under förvaltningsperioden. Vid fastställande av det förut angivna beloppet av 150 000 kr. har hänsyn också tagits till en årlig amortering av den skuld, vari lappfonden häftar till domänfonden. Då en årlig nedskrivning av domänfonden skulle bli administrativt otymplig, förordar jag, att denna fond nedskrives med hela det den 30 juni 1962 såsom fordran å lappfonden i domänverkets räkenskaper redovisade beloppet. Riksdagens godkännande torde krävas för att genomföra den nu föreslagna ordningen för förvaltningen av lappfondsskogarna.

Den nya ordningen för förvaltningen av lappfondsskogarna gör arronderingsbyten mellan skogarna och annan kronan tillhörig mark överflödiga. Däremot torde det, såsom domänstyrelsen framhållit, i vissa fall kunna vara till fördel ur skogsbrukssynpunkt med arronderings- och andra byten mellan lappfondsskogarna och mark i enskild ägo. Noggrann prövning bör dock ske rörande inverkan av eventuella byten på de särskilda rättigheter som tillkommer samerna. Enligt min mening bör därför beslutanderätten i fråga om här avsedda markbyten i princip förbehållas Kungl. Maj:t. I fall, då byte endast avser mindre jämkning, bör dock domänstyrelsen kunna meddela beslut efter tillstyrkan av rennäringsnämnden. Därest försäljning sker av område som ingår i lappfondsskogarna — likaledes efter tillstyrkan av rennäringsnämnden — bör köpeskillingen inlevereras till lappfonden.

I detta sammanhang torde böra anmälas, att domänstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ändring av 14 § kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 532) angående upplåtelse av kronotorp. Enligt den nuvarande lydelsen av denna paragraf kan kronotorpare erhålla statsbidrag till vissa angivna inre rationaliseringsåtgärder med högst de belopp, vartill bidrag till motsvarande åtgärder kan utgå enligt kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 466) an-

gående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Sistnämnda författning ersattes emellertid av kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. Den föreslagna ändringen, som tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, innebär att anknytning sker till bestämmelserna i sistnämnda kungörelse. Härigenom skulle kronotorpare beträffande det statliga stödet till inre rationalisering åter bli jämställda med övriga jordbrukare. Enligt min mening bör domänstyrelsens framställning biträdas. Jag torde senare, därest riksdagen inte har någon erinran mot den begärda ändringen, få återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om författningsändring.

Härefter torde jag få övergå till frågan, om *kronoarrendators optionsrätt*. Enligt förordningen den 25 maj 1945 (nr 262) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. gäller i detta hänseende i huvudsak att då utarrenderad egendom skall försälas hembud skall ske till arrendatorn. Antages ej hembud äger domänstyrelsen avgöra om egendomen skall utbjudas till salu eller disponeras på annat sätt. Sedan lång tid tillbaka har dock praxis varit att om arrendatorn ej antagit hembudet utan i stället önskat fortsatt arrende detta ej förvägrats honom. Denna praxis har underställts 1952 års riksdag (prop. 88; JoU 37; rskr. 405), som ej hade någon erinran däremot.

Domänstyrelsens av samtliga remissinstanser tillstyrkta förslag innebär i huvudsak att, om en arrendator inte antager hembud, försäljning i fortsättningen må ske på allmänna marknaden. Även jag ansluter mig i princip härtill. Av företagsekonomiska skäl bör nämligen, såsom domänstyrelsen framhåller, vissa jordbruksegenomar försälas. I en del fall torde också föreliggande investeringsbehov beträffande byggnader och andra anläggningar vara av sådan storlek att allmänt jordbruksekonomiska skäl talar för att egendomarna ej bör bestå såsom självständiga brukningsenheter. Vidare bör enligt de av 1947 och 1959 års riksdagar antagna jordbrukspolitiska riktlinjerna kronan ej undandraga sig att, i den mån så kan anses behövt, med sin mark medverka till den yttre rationaliseringen i enlighet med för varje annan markägare gällande principer.

Självfallet bör vid överväganden rörande försäljning stor hänsyn tagas till arrendators personliga omständigheter. Vidare är det givet att, såsom bland annat 1960 års arrendelagsutredning uttalat i sitt remissyttrande, vid försäljning arrendator inte bör ställas i sämre läge än den som i motsvarande situation tillkommer en arrendator, på vilkens upplåtelse den sociala arrendelagstiftningen är tillämplig. Det är angeläget att arrendator beredes möjlighet att förvärva fastighet till de lägre pris, som kan komma att bjudas av annan person.

I anledning av vad under remissbehandlingen av domänstyrelsens framställning anförts om önskvärdheten av att köpare kan beviljas tillräckligt

långfristig kredit vill jag erinra om att enligt gällande bestämmelser endast två tiondelar av köpeskillingen behöver erläggas kontant och att återstoden kan få gäldas genom avbetalningar under i regel högst 10 år.

Den föreslagna ändringen i förfarandet kräver visserligen inte författningsändring men torde likväl med hänsyn till sin betydelse böra underställas riksdagen.

Beträffande vissa, i regel under 1800-talet av kronan till enskilda upplåtna fastigheter i Norrland och Kopparbergs län gäller förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående *dispositionsrätten över skogen å vissa skattehemman*. Förordningen tillkom i syfte att förebygga skövling av skogen på fastigheterna. Dess bestämmelser om hur skogen må disponeras har, såsom framgår av redogörelsen i det föregående, ersatts av stadganden i andra författningar. Dock gäller fortfarande en i förordningen införd administrativ föreskrift rörande anteckning i beslut om skatteomföring av skattemannarättens omfattning. Denna föreskrift fyller numera inte någon uppgift. Vidare är vissa anteckningar i jordregistret, som grundar sig på förordningen, till visst besvär. Jag ansluter mig med hänsyn till det sagda till kammarkollegiets av remissinstanserna tillstyrkta förslag om upphävande av förordningen. Riksdagens medgivande härtill torde behöva inhämtas.

I fråga om *inköp av mark för domänverkets räkning* med anlitande av markfondens medel har under senare år med riksdagens medgivande beslutanderätten decentraliserats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen beträffande markförvärv för vissa ändamål och förvärv av viss omfattning från lantbruksnämnd. I syfte att ernå önskvärd administrativ förenkling har förslag om ytterligare överföring av beslutanderätt i inköpsärendena till domänstyrelsen framlagts i en i det föregående i sin helhet återgiven departementspromemoria, som varit föremål för remissbehandling.

De i promemorian närmare anförda skälen för en ytterligare decentralisering anser jag vara bärande. Promemorieförslaget kan självfallet inte, såsom i vissa remissyttranden befarats, medföra någon ändring i inköpsverksamhetens inriktning till förfång för storleksrationalisering och arronderingsförbättringar inom det enskilda skogsbruket. Förutsättning för att domänstyrelsen skall äga besluta om inköp skall nämligen vara att vederbörande lantbruksnämnd och, i förekommande fall, fastighetsbildningsmyndighet tillstyrkt förvärvet. Med hänsyn till att lantbruksnämnd är tillståndsmyndighet beträffande ärenden enligt jordförvärvslagen ävensom till det förhållandet att tillstyrkande av denna nämnd ansetts vara tillräckligt för att i vissa fall länstyrelse skall äga besluta i bolagsförvärvsärenden kan jag ej ansluta mig till den i vissa remissyttranden framförda åsikten att tillstyrkan skall krävas av lantbruksstyrelsen. Har emellertid inköpsärende,

varom nu är fråga, enligt gällande grunder för ärendehandläggning inom lantbruksorganisationen kommit under lantbruksstyrelsens prövning bör dennas yttrande gälla. Under hänvisning till här och i promemorian anförda skäl förordar jag, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens medgivande att bemyndiga domänstyrelsen att besluta om inköp i fråga om skogsmark, där köpeskillingen för det aktuella objektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. och där vederbörande lantbruksnämnd eller under i det föregående angiven förutsättning lantbruksstyrelsen och, i förekommande fall, fastighetsbildningsmyndigheten tillstyrkt förvärvet. Domänstyrelsen bör årligen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse rörande förvärv, som skett med stöd av bemyndigandet.

För *bostadslån till fast anställda skogsarbetare vid domänverket* har enligt riksdagens medgivande för åren 1955—1961 fått tagas i anspråk sammanlagt 5 200 000 kr. av domänverkets driftmedel. Av detta belopp var vid 1961 års utgång cirka 1 000 000 kr. ej disponerade. Med hänsyn till domänverkets kvarstående behov av rekrytering av fast anställda skogsarbetare ävensom till önskvärdheten av att denna rekrytering underlättas är det angeläget, att domänverket även i fortsättningen kan lämna ekonomiskt stöd till skogsarbetarnas bostadsanskaffning. Jag anser även, att det till följd av byggnadskostnadernas stegring och utvecklingen i fråga om de enskilda, större skogsarbetsgivarnas motsvarande stödgivning är motiverat med en viss ökning av belopp, vartill lånen högst må uppgå, och med jämkning av de belopp, varmed lånen må avskrivas.

Bestämmelserna för långivningen vid nybyggnad och större ombyggnad bör enligt min mening med giltighet från den 1 januari 1962 ändras så, att lån må beviljas med belopp motsvarande vad som skulle utgöra låntagarens egen insats i byggnadsföretaget, dock lägst med 4 000 kr. och högst med tio procent av belåningsvärdet, beräknat enligt grunder, som för den statliga bostadslångivningen fastställts av Kungl. Maj:t för lån till småhus. Vidare bör lånebeloppets storlek bero av det arbetsåtagande i domänverkets tjänst, som anges i låntagarens anställningsavtal. Sålunda förordar jag att minimibeloppet, 4 000 kr., skall utgå då arbetsåtagandet omfattar 100—124 dagsverken per anställningsår och maximibeloppet vid ett årligt arbetsåtagande om minst 200 dagsverken. Då anställningsavtalet avser arbetsåtaganden mellan 125 och 200 dagsverken för år bör lånebeloppet för varje påbörjat 25-tal dagsverken höjas med en fjärdedel av skillnaden mellan maximi- och minimibeloppet. Vad gäller lånens avskrivning föreslår jag, att denna må ske med 200 kr. årligen vid ett arbetsåtagande av 100—124 dagsverken per anställningsår samt vid åtaganden däröver med ytterligare 100 kr. för varje påbörjat 25-tal dagsverken upp till 249. Högsta avskrivningen, som bör ske vid arbetsåtagande om minst 250 dagsverken för år, kommer alltså att uppgå till 800 kr. I andra hänseenden bör nuvarande

allmänna grunder för lånen gälla. Liksom hittills torde det få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på domänstyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående låneverksamheten.

Enligt min mening är det till fyllest att ett belopp om 2 000 000 kr. ställes till förfogande för långivningen under år 1962. Jag föreslår därför, att riksdagens bemyndigande inhämtas att härför anlita dels den odisponerade delen, cirka 1 000 000 kr., av medel som tidigare avsatts för motsvarande långivning, dels 1 000 000 kr. av årets driftsinkomster.

Slutligen vill jag upptaga till behandling frågan om *disposition av vissa tidigare anvisade medel för att bekosta uppförande av tjänstebostäder för domänverkets befattningshavare*. Denna fråga har aktualiserats sedan Kungl. Maj:t den 20 oktober 1961 beslutat att lämna framställning från domänstyrelsen angående fastställande av bostadstvångsförteckning för domänverket utan åtgärd. Av beslutet följer att inga tjänstebostäder längre skall finnas inom domänverket och att sålunda samtliga verkets personalbostäder skall vara s. k. uthyrningsbostäder. Oberoende av denna omläggning bör domänverket ha möjlighet att uppföra personalbostad, då det med hänsyn till arbetsuppgifterna för en befattningshavare är nödvändigt att denne är placerad på mindre ort, där lämplig bostad ej går att uppbrija eller kan förväntas komma att utbjudas på allmänna bostadsmarknaden. Riksdagens medgivande torde inhämtas att få anlita det belopp av cirka 833 000 kr., som ej utnyttjats av investeringsanslag som förut anvisats till tjänstebostäder för domänverket, för att uppföra personalbostäder. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om medelsdisposition i varje särskilt fall.»

Utskottet. I syfte att anpassa domänverkets uppgifter med hänsyn till utvecklingen och underlätta verksamheten föreslås bl. a. iordningsställande av natur- och fritidsområden inom kronans skogar. De årliga kostnaderna för därav betingade åtgärder har av domänstyrelsen beräknats uppgå till 500 000 kr. under de tre första åren och cirka 200 000 kr. därefter. Departementschefen har funnit att medelsanvisningen bör vara av något mindre omfattning. Enligt departementschefens förslag skall medlen utgå av domänverkets driftsinkomster och beloppets storlek bestämmas av Kungl. Maj:t. Motionsledes har yrkats att till bestridande av kostnaderna skall beräknas antingen, såsom i motionerna I: 548 samt I: 314 och II: 288 hemställt, större årsbelopp än vad departementschefen föreslagit eller, såsom i motionerna I: 552 och II: 664 yrkats, ett engångsbelopp av 2 000 000 kr. Vidare har i nämnda två motionspar hemställt att medlen ej skall bestridas av domänverkets driftsmedel utan utgå ur domänverkets markfond. Utskottet, som finner det lämpligt att domänverket på sätt föreslagits engagerar sig i natur- och fritidsverksamheten, har ej funnit att vad i de föreliggande

motionerna anförts motiverar att departementschefens förslag rörande finansieringen av verksamheten bör frångås. Kostnaderna bör sålunda bestridas av domänverkets driftsinkomster. Storleken av medelsdispositionen bör bestämmas av Kungl. Maj:t i samband med generalförslagets upprättande.

Utskottets förenämnda ställningstagande medför inte att utskottet anser att de åtgärder som vidtagits för att förse tätorternas befolkning med erforderliga natur- och fritidsområden är tillräckliga. Åtskilliga frågor rörande den för varje år alltmer angelägna fritidsverksamheten kräver en lösning. Enligt utskottets mening finns det sålunda anledning att överväga i vad mån ej förutom kommunerna, som hittills nära nog ensamma svarat för fritidsområdena, staten i större omfattning än den som betingas av domänverkets nyssnämnda verksamhet borde aktivt delta i förevarande hänseende. Därvid torde jämväl böra undersökas huruvida icke domänverkets markfond skulle kunna tagas i anspråk för inköp av fritidsmark. I enlighet härmed tillstyrker utskottet bifall till motionerna I: 36 och II: 34.

I anledning av det i propositionen framlagda förslaget om förvaltningen av renbetesfjällen, vilka huvudsakligen är belägna i Jämtlands län, har i motionerna I: 554 och II: 665 yrkats att den från renbetesfjällen i detta län härflytande skogsavkastningen i första hand bör disponeras till förmån för samerna därstädes. Utskottet har för sin del ej funnit skäl motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, som bland annat innebär att såväl renbetesfjällen som andra lappfondsskogar i riket fastare än tidigare inordnas under domänverkets förvaltning. I samband därmed bör lappfonden tillföras ett belopp om 150 000 kr. för år från domänverkets driftsmedel. Beloppet skall på sätt föreslagits vara indexreglerat. Motionerna avstyrkes alltså. Förslaget att avskrika det belopp på i runt tal 1,7 milj. kr., vilket motsvarar uppkommet underskott av skogbruket å renbetesfjällen, kan utskottet biträda.

Den i propositionen föreslagna ändringen i förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom innebär att nu rådande praxis i fråga om kronoarrendators optionsrätt till fortsatt arrende skall ändras. En arrendator, som ej antager hembud, skall sålunda ej kunna räkna med att han, såsom hittills varit fallet, skall erhålla fortsatt arrende. Utskottet finner i likhet med departementschefen att domänstyrelsen av företagsekonomiska och allmänt jordbruksekonomiska skäl bör få möjlighet att sälja egendomen på allmänna marknaden då hembud ej antages. Dock bör, såsom departementschefen betonat, stor hänsyn tagas till arrendatorns personliga omständigheter, då försäljning överväges. I enlighet härmed skall en kronoarrendator ej försättas i ett sämre läge än en innehavare av s. k. socialt arrende. En kronoarrendator som ej antagit ett hembud skall således ånyo beredas tillfälle att köpa egendomen, därest den köpeskilling som erbjudes i allmänna marknaden ej överstiger hembudspriset. Då all rimlig och skälig hänsyn enligt förslaget förutsättes skola tagas till kronoarrendatorn och hans förhållanden delar utskottet ej de i motionerna I: 553

och II: 663 samt I: 554 och II: 665 anförda betänkligheterna och avstyrker därför de i motionerna innefattade yrkandena om avslag å propositionsförslaget i förevarande del. Utskottet kan ej heller biträda det i förstnämnda motionspar gjorda yrkandet om prövning av frågan om prissättning och värdering vid hembud.

I nyssnämnda två motionspar har vidare framförts yrkanden om utredning i syfte att åvägabrinda gynnsammare möjligheter för en kronoarrendator att förvärva den av honom innehavda egendomen. Såsom framhållits av departementschefen innebär gällande bestämmelser i fråga om en kronoarrendators betalning av en förvärvad kronoegendom att två tiondelar av köpeskillingen skall erläggas kontant medan återstoden får amorteras på i regel tio år. Domänstyrelsen har emellertid rätt att medgiva längre amorteringstid. En amorteringstid på femton år och i vissa fall ända upp till tjugo år har sålunda godkänts. Den ränta som utgår motsvarar den s. k. normalräntan, som f. n. utgör $4\frac{3}{4}$ procent. Utskottet vill ej bestrida att fall kan förekomma, då den praxis rörande amorteringstidens längd som nu tillämpas medför allvarlig ekonomisk belastning för köparen. Då det får anses rimligt, att domänstyrelsen skall äga vissa möjligheter att i samband med hembud kunna förhjälpa en kronoarrendator att bli ägare till egendomen, synes enligt utskottets förmenande i fortsättningen en något mera liberal tillämpning av reglerna rörande amorteringstidens längd kunna anses befogad. I detta sammanhang torde jämväl av Kungl. Maj:t böra övervägas huruvida ej den kontanta insatsen av köpeskillingen bör kunna nedsättas.

I likhet med departementschefen finner utskottet övervägande skäl tala för att beslutanderätten beträffande markförvärv för domänverkets räkning, vilken rätt under senare år för vissa fall decentraliserats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen, ytterligare utvidgats. Utskottet, som funnit den nu föreslagna avgränsningen av domänstyrelsens befogenhet lämplig, tillstyrker därför att styrelsen skall äga besluta om inköp av skogsmark, där köpeskillingen för förvärvsobjektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. samt förvärvet tillstyrks av vederbörande lantbruksnämnd och i förekommande fall av fastighetsbildningsmyndighet. Såsom i propositionen förutsatts kan tillstyrkande av fånet från lantbruksorganisationens sida i visst fall lämnas av lantbruksstyrelsen. Det i motionerna I: 547 och II: 660 framförda förslaget att för beslutanderättens decentralisering skall krävas att förutom lantbruksnämnd även lantbruksstyrelsen skall ha förordat bifall till markförvärvet kan utskottet lika litet som departementschefen finna ändamålsenligt. I motionsparet I: 554 och II: 665 gjort yrkande om avslag å propositionsförslaget avstyrkes, såsom framgår av det föregående, alltså av utskottet.

Det i motionerna I: 547 och II: 660 framlagda förslaget att domänstyrelsen skall lämna markkompensation för domänstyrelsens skogsinköp motsvarar

motionsyrkanden som tidigare prövats av riksdagen. Utskottet får härutinnan hänvisa till behandlingen förra året av motioner i motsvarande ämne, vilka avslogs av riksdagen efter förslag av utskottet i dess utlåtande nr 18. **Beträffande övriga i förenämnda motioner I: 547 och II: 660 gjorda yrkanden om att domänverkets inköpspolitik skall inriktas på skogsförvärv från lantbruksnämnderna samt rörande utredning om användningen av medel ur domänverkets markfond för skogsproduktions- och sysselsättningsbefrämjande åtgärder ävensom vad angår det i motionerna I: 239 och II: 287 gjorda utredningsyrkandet om intensifiering av domänverkets medverkan i jordbrukets och bondeskogsbrukets strukturrationalisering får utskottet erinra om att fjolårets riksdag behandlade även dessa spörsmål, därvid då avlämnade motioner av samma innebörd lämnades utan bifall. De i motionerna berörda spörsmålen, däribland markinköpsfrågan, torde komma att upptagas till prövning av den nyligen tillsatta utredningen om organisationen av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet m. m. Med hänsyn till vad som sålunda förevarit och då utskottet ej funnit anledning att i år intaga någon annan ståndpunkt till dessa frågor än förra året får utskottet avstyrka ifrågavarande motionsyrkanden.**

Vad departementschefen i övrigt anfört i propositionen har ej föranlett någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 548, I: 314 och II: 288 samt I: 552 och II: 664, bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida i det föregående berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet,

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 36 och II: 34, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om disposition av medel ur domänverkets markfond för förvärv av härför lämpliga områden,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu är i fråga, godkänna vad i det föregående föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna,

IV. medgiva i det föregående angiven nedskrivning av domänfonden,

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna i det före-

gående föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar,

VI. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört i anledning av uti motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665 gjorda yrkanden om gynnsammare betalningsvillkor vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VII. avslå motionerna I: 553 och II: 663 såvitt däri framförts yrkande om skyndsamt prövning av frågan om prisättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomma av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplåtas, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingssskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda,

IX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665 samt I: 547 och II: 660, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva att domänstyrelsen må bemyndigas att i den utsträckning som angivits i det föregående besluta om förvärv av mark,

X. avslå motionerna I: 239 och II: 287,

XI. avslå motionerna I: 547 och II: 660 såvitt däri framförts yrkande om utredning angående vidgat användningsområde för medel ur domänverkets markfond,

XII. medgiva att högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster må jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i det föregående, samt

XIII. medgiva att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket må på i det föregående angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

Sockholm den 26 april 1962

På jordbruksutskottets vägnar:

HJALMAR NILSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Nils Hansson, Gunnar Berg, Kristiansson, Ringaby, Magnusson, Isacson, Åkesson och Harald Pettersson*;

från andra kammaren: herrar Hæggbloom*, Lindström*, Nilsson i Lönsboda, Östlund, Johanson i Västervik, Franzén, Lundmark, Persson i Tandö*, Dahlgren och Hamrin i Kalmar*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

1. av herrar Ringaby, Isacson, Hæggbloom och Östlund, vilka ansett dels att första stycket i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

I syfte — — — (lika med utskottet) — — — domänverkets markfond. Utskottet, som anser det lämpligt att domänverket engagerar sig i natur- och fritidsverksamheten, finner att förslaget i motionerna I: 552 och II: 664 om att ett större belopp ur domänverkets markfond ställes till förfogande för denna verksamhet innebär den bästa lösningen av finansieringsfrågan. I markfonden finns alltjämt stora belopp samlade. Den intensifierade inköpsverksamhet, som efter riksdagens revisorers uttalande igångsatts för att förbruka markfondens kraftiga tillväxt, står i uppenbart samband med tomtförsäljningar till tätortsområden och det bör därför vara en näraliggande uppgift att använda markfondens medel till fritidsanläggningar för tätortsbefolkningen. För driften av sådana anläggningar bör domänverkets driftsinkomster användas, men behövt investeringskapital bör tagas ur markfonden. Utskottet förordar alltså, med avstyrkande av yrkandena i motionerna I: 548 samt I: 314 och II: 288, bifall till förslaget i motionerna I: 552 och II: 664 att 2 000 000 kr. ur markfonden ställes till förfogande för ändamålet.»

dels ock att utskottets hemställan under I. bort lyda sålunda:

»I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 552 och II: 664 ävensom med avslag å motionerna I: 548 samt I: 314 och II: 288, dels besluta att av domänverkets markfonds medel 2 000 000 kr. må användas för att bestrida investeringskostnader i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftsinkomster för att bestrida driftsutgifter för samma verksamhet.»

2. av herrar Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Gunnar Berg, Kristiansson, Magnusson, Lindström, Johanson i Västervik, Franzén, Lundmark och Persson i Tandö, vilka ansett

dels att andra stycket å s. 15 i utskottets utlåtande bort utgå samt ersättes med text av följande lydelse:

»Vad angår det i motionerna I: 36 och II: 34 gjorda yrkandet om tillsättande av en allsidig utredning rörande dels behovet av natur- och fritidsreservat, dels möjligheten att disponera medel ur markfonden för förvärv av fritidsområden, får utskottet som sin mening uttala, att förevarande spørsmål lämpligen ej bör övervägas förrän 1960 års naturvårdsutredning och statens skogsföretagsutredning framlagt sina förslag. Utskottet finner sålunda ej skäl biträda motionerna.»

dels ock att utskottets hemställan under II. bort lyda sålunda:

»II. lämna motionerna I: 36 och II: 34 utan bifall.»

3. av herrar *Harald Pettersson* och *Dahlgren*, vilka ansett att det avsnitt i utskottets utlåtande å s. 15—16 som behandlar förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom bort ha följande lydelse:

»Den i propositionen föreslagna ändringen i förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom innebär, att nu rådande praxis i fråga om kronoarrandators optionsrätt skulle ändras. En arrendator, som ej kan antaga hembud, skulle sålunda ej kunna räkna med att han, såsom hittills varit fallet, skall erhålla fortsatt arrende. Departementschefen har visserligen framhållit, att stor hänsyn härvid bör tagas till arrendatorns personliga omständigheter. En kronoarrandator, som ej antagit ett hembud, skulle således ånyo beredas tillfälle att köpa egendomen, därest den köpeskillning, som erbjuds i allmänna marknaden, ej överstiger hembudspriset. Den i förhållande till marknaden i övrigt höga prissättning, som domänverket tillämpar, måste emellertid trots de relativt förmånliga amorterings- och räntevillkor, som domänverket kan erbjuda, i många fall befaras leda till att kronoarrandatorn inte kan förvärva egendomen och därför måste avflytta. Då den föreslagna ordningen måste bedömas medföra en allvarlig försvagning av kronoarrandatorernas besittningsskydd, tillstyrker utskottet de i motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665 framställda yrkandena om avslag å propositionen i förevarande del.

Liksom departementschefen finner utskottet det emellertid angeläget, att en ökad avyttring av kronoegendomar kan komma till stånd. I nyssnämnda två motionspar har i detta syfte framförts yrkanden om utredning om gynnsammare möjligheter för en kronoarrandator att förvärva den av honom innehavda egendomen. I motionerna I: 553 och II: 663 framhålles bl. a. att härvid bör eftersträvas en prissättning i paritet med den som i allmänhet gäller för jordbruksfastigheter i övrigt. Motionerna I: 554 och II: 665 syftar till gynnsammare avbetalningsvillkor vid försäljning av kronoegendom till arrendeinnehavare. Gällande bestämmelser i fråga om kronoarrandators betalning av en förvärvad kronoegendom innebär, att två tiondelar av köpeskillningen skall erläggas kontant medan återstoden får amorteras på i regel

tio år. Domänstyrelsen har emellertid rätt att medgiva längre amorteringstid. En amorteringstid på femton år och i vissa fall upp till tjugo år har sålunda godkänts. Den ränta som utgår motsvarar den s. k. normalräntan, som f. n. utgör $4\frac{3}{4}$ procent. Den praxis rörande amorteringstidens längd, som nu tillämpas, medför ofta en allvarlig ekonomisk belastning för köparen. Då det får anses angeläget, att domänstyrelsen skall äga vissa möjligheter att i samband med hembud kunna förhjälpa en kronoarrendator att bli ägare till egendomen, synes enligt utskottets förmenande i fortsättningen en mera liberal tillämpning av reglerna rörande amorteringstidens längd befogad. Av särskild vikt är det emellertid att prissättningen bringas i paritet med den som i allmänhet gäller på marknaden. Utskottet finner därför en skyndsam prövning av denna fråga nödvändig och tillstyrker alltså motionsyrkandet härom.»

dels ock att utskottets hemställan under V. och VII. bort lyda sålunda:

»V. med bifall till motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar.»

»VII. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 553 och II: 663, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om prissättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom.»

4. av herr *Åkesson* (rörande förfarandet vid försäljning av utarrenderad kronoegendom).

5. av herrar *Nils Hansson*, *Åkesson*, *Nilsson* i Lönsboda och *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett

dels att det stycke, som i utskottets utlåtande å s. 16 börjar med orden »I likhet» och slutar med orden »av utskottet.», bort ha följande lydelse:

»I propositionen har föreslagits att beslutanderätten beträffande markförvärf för domänverkets räkning skall decentraliseras från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen, där köpeskillingen för förvärvsobjektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. samt förvärvet tillstyrkts av vederbörande lantbruksnämnd och i förekommande fall av fastighetsbildningsmyndighet. I motionerna I: 554 och II: 665 har yrkats avslag å Kungl. Maj:ts förslag med hänsyn till befarade svårigheter för det mindre bondeskogsbruket att genomföra erforderlig strukturrationalisering i priskonkurrens med domänverket. Utskottet, som får erinra om att utredning pågår rörande statens skogsförvaltnings verksamhet varvid även markinköpsfrågan torde komma att behandlas, har ej blivit övertygat om lämpligheten att nu låta domänstyrelsen på egen hand besluta om mark-

inköp på de i propositionen föreslagna villkoren. Enligt utskottets uppfattning bör motionärernas yrkanden om avslag å propositionsförslaget i förevarande del därför bifallas. Härav följer att utskottet avstyrker det i motionerna I: 547 och II: 660 framförda förslaget att för beslutanderättens decentralisering skall krävas att förutom lantbruksnämnd även lantbruksstyrelsen tillstyrkt markförvärvet.»

dels ock att utskottets hemställan under IX. bort lyda sålunda:

»IX. med bifall till motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu är i fråga, samt med avslag å motionerna I: 547 och II: 660, avslå Kungi. Maj:ts förslag om medgivande att domänstyrelsen må bemyndigas att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark.»

6. av herrar *Harald Pettersson* och *Dahlgren*, vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande som å s. 16 börjar med orden »I likhet» och å s. 17 slutar med orden »ifrågavarande motionsyrkanden.» bort ha följande lydelse:

»I propositionen föreslås att beslutanderätten beträffande markförvärv för domänverkets räknning, vilken rätt under senare år för vissa fall decentraliserats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen, skall utvidgas ytterligare, så att styrelsen skall äga besluta om inköp av skogsmark, där köpeskillingen för förvärvsobjektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. samt förvärvet tillstyrkes av vederbörande lantbruksnämnd och i förekommande fall av fastighetsbildningsmyndighet. Den föreslagna utvidgningen av bemyndigandet innebär sålunda en administrativ förenkling, som utskottet anser sig kunna tillstyrka, under förutsättning av att garantier skapas för att domänverkets inköspolitik inte motverkar den strukturrationalisering av det mindre bondeskogsbruket, som staten genom lantbruksnämnderna söker genomföra. Att, såsom i motionerna I: 554 och II: 665 yrkats, avslå propositionsförslaget om en decentralisering av inköpsrätten kan utskottet sålunda ej biträda. Å andra sidan finner utskottet de garantier, som i detta syfte förordats i motionerna I: 547 och II: 660, vara nödvändiga. Sådana riktlinjer bör således anges för domänstyrelsens inköspolitik, att densamma i huvudsak inriktas på förvärv av skogsmark från lantbruksnämnderna. I den mån förvärv från enskilda sker enligt det utvidgade bemyndigandet bör som villkor gälla, att domänverket ställer motsvarande areal skogsmark till förfogande för strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket. Det i nyssnämnda motioner framförda förslaget att för beslutanderättens decentralisering skall krävas att förutom lantbruksnämnd även lantbruksstyrelsen skall ha förordat bifall till markförvärvet finner sig utskottet också böra tillstyrka.

I vissa av de förevarande motionerna har uppmärksamheten riktats på frågan om domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen i hela dess

sammanhang. Motionerna I: 239 och II: 287 syftar till en skyndsam prövning av möjligheterna att intensifiera domänverkets medverkan i struktur-rationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket. Såsom framhålles i motionerna har inköpspolitiken under de senaste åren resulterat i en icke oväsentlig ökning av domänverkets skogsinnehav. Inom vissa trakter av södra Sverige tenderar fördelningen mellan staten och enskilda att märkbart påverkas. I stor utsträckning har domänverket förvärvat skogsmark också inom jordbruksbygder, vilket måste betraktas som en otillfredsställande utveckling för strukturrationaliseringen inom den enskilda sektorn. Såsom framhållits i de nyssnämnda motionerna bör strävan vara att i jordbruksbygderna överföra domänverkets mark till jordbruket och bondeskogsbruket i den utsträckning som visar sig nödvändig för att åstadkomma förbättringar i strukturhänseende i fråga om både brukningsenheternas storlek och arrondering. Domänverkets markinköp bör i första hand inriktas på sådana bygder och skogsområden, där en statlig insats utöver vad det enskilda näringslivet förmått må anses behövlig för att få till stånd god skogsproduktion och skogsvård och därmed sammanhängande positiva verkningar för näringslivet i bygden.

Utskottet delar den i motionerna I: 239 och II: 287 uttalade uppfattningen, att överföringen av mark mellan domänverket och bondeskogsbruket i första hand bör kunna ordnas genom ett bytesförfarande. Det kan visserligen konstateras, att domänverkets verksamhet med markbyten i viss mån intensifierats. Verksamheten måste dock alltjämt sägas ha alltför ringa omfattning. Enligt utskottets mening är det därför angeläget att bytesverksamheten intensifieras ytterligare. En sådan utveckling måste, såsom framhållits i de nämnda motionerna, vara av stort intresse också för domänverket, som därigenom kan åstadkomma en önskvärd rationalisering av sitt innehav.

Såsom motionärerna framhållit måste emellertid i många fall direkta marköverlåtelse ske från domänverket till enskilda markägare, om strukturproblemen skall få en tillfredsställande lösning. Ett allvarligt hinder härför är emellertid den högre prisnivå, som domänverket tillämpar vid försäljningar i anledning av att härvid en lägre kapitaliseringsfaktor användes än den som gäller för lantbruksorganisationen och den allmänna marknaden. Samtidigt medför domänverkets högre prisnivå olägenheter för verksamheten med skogskomplettering också därigenom, att presumtiva säljare av skogsmark spekulerar i försäljning till domänverket i avsikt att kunna utfå ett högre pris än det gängse marknadspriset i orten. Lantbruksstyrelsen, som i sitt yttrande över motionerna I: 239 och II: 287 tillstyrkt översyn med avseende å berörda prisfrågor vid domänverkets köp och försäljningar, har framhållit, att lantbruksnämnderna och domänmyndigheterna borde tillämpa ett enhetligt uppträdande i prisfrågan, och härvid ifrågasatt om det finns anledning för domänverket att tillämpa högre pris än den i orten gängse marknadsprisnivån. Utskottet ansluter sig härtill och till-

styrker, att på sätt i motionerna förordats en skyndsam prövning kommer till stånd i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket.

Enligt gällande bestämmelser skall markfondens medel användas för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Såsom framhållits i motionerna I: 547 och II: 660 har främst genom tomtmarksförsäljningar ett ständigt ökat kapital tillförts markfonden, vilket domänverket utnyttjat till utökning av markinnehavet. En sådan inköspolitik är emellertid inte i överensstämmelse med det ursprungliga syftemålet att någon förskjutning i fördelningen av skogsmark mellan de olika ägarkategorierna i stort sett inte skulle få komma till stånd. Utskottet har i det föregående tillstyrkt, att markfondens medel skall få tas i anspråk för inköp av fritidsmark. I de nyssnämnda motionerna förordas omprövning i fråga om markfondens användning i syfte att möjliggöra, att medel ur fonden kan få disponeras även för andra angelägna ändamål. Som exempel härpå nämnes, att markfondsmedel bör kunna överföras till förnyelsefonden att ianspråktagas för olika skogsproduktions- och sysselsättningsfrämjande åtgärder, såsom skogsbilvägnätets utbyggnad, skogsdikningar och anläggande av nya bestånd på kvarvarande ofruktbara kalmarker. Markfondsmedel bör enligt motionärerna också kunna användas för investeringar i statens skogsindustriella verksamhet. Utskottet anser, att en sådan omprövning av markfondens användning är angelägen.»

dels ock att utskottets hemställan under IX., X., och XI. bort lyda sålunda:

»IX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 547 och II: 660 ävensom med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva att domänstyrelsen må bemyndigas att i den utsträckning som angivits i det föregående besluta om förvärv av mark, dock under förutsättning av att härvid på sätt utskottet förordat garantier skapas för att domänverkets inköspolitik inte motverkar den strukturrationalisering av bondeskogsbruket, som staten genom lantbruksnämnderna söker genomföra,»

»X. med bifall till motionerna I: 239 och II: 287 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad utskottet anfört,»

»XI. med bifall till motionerna I: 547 och II: 660, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående vidgat användningsområde för medlen av domänverkets markfond,»